

Homályból a fényre

A Csekovszky életmű

ritkán látott darabjai

a 10 éve megnyílt

Csekovszky Gyűjtemény Kiállítóházában

Köz- és magángyűjteményekben őrzött művek

From obscure to light

Rarely seen items of the Csekovszky oeuvre at the Art Gallery of the Csekovszky Collection opened 10 years ago.

Pieces kept in public and private collections

Aus dem Zwielicht ins Licht

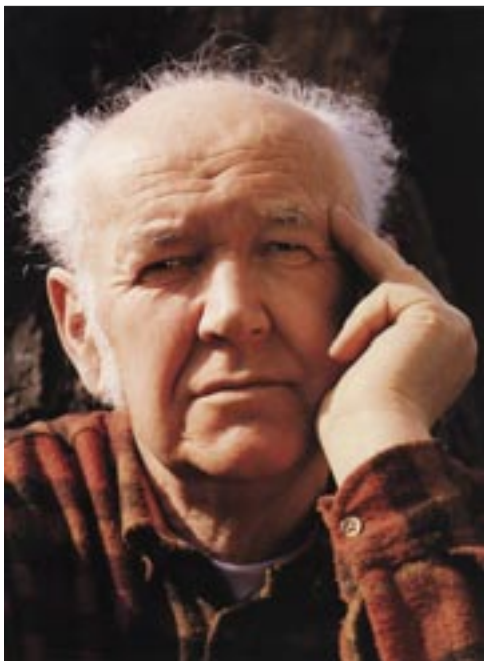
Die selten ausgestellten Kunststücke des Lebenswerkes von Csekovszky im vor 10 Jahren eröffneten Ausstellungshaus der Csekovszky-Sammlung

Die in öffentlichen und privaten Sammlungen aufbewahrten Werke

Wehner Tibor

CSEKOVSZKY ÁRPÁD KERAMIKUSMŰVÉSZ ÉLETMŰVE

MŰZEUMI TUKÖRBEN

Csekovszky Árpád (1931–1997)

A művész-életrajzokban, a művészeti lexikonok alkotói címszavainak adatsoraiban az egyik legfontosabb fejezet a közgyűjteményekben őrzött művek felsorolása: a precízebb nyilvántartások pontosan regisztrálják, hogy az adott művész mely alkotása melyik gyűjteménybe került, de általában ezekben az adatszerű jegyzékekben csak az intézmények nevei olvashatók. A múzeumok, a múzeumi és a művészeti gyűjtemények a művek megszerzésével, megvásárlásával és birtoklásával minden esetben egy-egy művész munkásságát legitimálják, s korántsem lényegtelen tényező, hogy mely alkotónak mely alkotásai kerülnek, kerültek egy-egy óhatatlanul is eltérő minőségeket reprezentáló – a hosszú távra szóló megőrzés és esetenként a bemutatást garantáló, egy-egy korszak művészetét fémjelző –

kollektív szerves alkotórészévé. Különösen érvényes mindez az ún. iparművészeti alkotóterületek XX. századi művészeire: ezen ágazatok alkotóira és alkotásaira sokkal kevesebb gyűjtemény koncentrál, mint a festők, grafikusok, szobrászok műveire. És e viszonylagos háttérbe-szorítottságon túl az ún. iparművészeti területek progresszív szemléletű alkotóinak meg kell küzdeniük a gyűjtemények létrehozását, bővítését jellemző konzervatív szemlélettel is: az új törekvések új szellemű műveinek komoly küzdelmet kell vívniuk a múzeumi körök vásárlásokban tetest öltő elismeréséért.

Ezek a vázlatosan felvillantott tényezők határozták meg a XX. századi magyar kerámiaművészet egyik kiemelkedő alkotó-egyénisége, Csekovszky Árpád műveinek múzeumi gyűjteményekbe vezető útját is. Mint közismert, Csekovszky Árpád az 1950-es évek második felétől az 1990-es évekig ívelő, négy évtized alatt kifejtett munkássága révén a modern magyar kerámia egyik megújítója volt: egyedi kivitelezésű kerámia-kisplasztikái és állami megrendelésre készített, épületekhez kötődő és szabad térbe helyezett monumentális kompozíciói a hagyományos iparművészeti, funkcionális és dekoratív jellegén túllépve a kerámia fantasztikus alakítási és formai-kifejezési lehetőségeit kibontakoztató, autonóm, plasztikai hatóerőket összpontosító műalkotásokként születtek meg. A Csekovszky-kerámiák mindazon túl, hogy a teret izgalmasan szervező, létrejöttük időszakában kompozicionálisan és formailag is újszerű munkák, egyszersmind mély gondolatossággal áthatott, súlyos tartalmi mondanókat hordozó, hol a népművészeti tradícióval, hol a klasszikus plasztikai eszményekkel, hol a keresztény ikonográfiával felelő, párbeszédet kezdeményező kompozíciók. E jellegzetes, korszerű, modern, kísérletező indíttatású alkotói szemléletet tanúsító jegyek fénytörésében kell mérlegelnünk

Csekovszky Árpád: Kocsihajtó, 1967. (samottos terrakotta, 46 cm)

Csekovszky Árpád: Kocsihajtó, 1962. (samottos terrakotta, 38 cm)

Csekovszky Árpád: Lovas, 1959. (terrakotta, 25 cm)

Csekovszky Árpád: *Három lovas*, 1972. (oxidál és mázzal színezett, 57 cm)

Csekovszky Árpád: *Lovas harcos*, 1966. (mázás kerámia, 48 cm)

a Csekovszky-művek közgyűjteményekbe kerülését, illetve múzeumi tárggyá válásának jelentőségét. Az 1999-ben megjelent *A magyar kerámiaművészet I. Adatok, alkotók 1945–1998* című adattár, és az ugyanebben az esztendőben közreadott *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon* első kötete is négy hazai és egy külföldi gyűjteményt jelöl meg Csekovszky Árpád műveinek őrzőhelyeként: a budapesti Iparművészeti Múzeumot, a pécsi Janus Pannonius Múzeumot, a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió és a siklói Kerámia Alkotótelep gyűjteményét, valamint a franciaországi Vallauris (ahol 1970-ben a Nemzetközi Kerámia Biennálé I. díját nyerte el) kerámia kollekcióját. (A siklói Kerámia Alkotótelep időközben megszűnt, és gyűjteménye a pécsi múzeumba került, míg Kecskemét alkotótelepének gyűjteménye folyamatosan harcol a múzeumi státusz megszerzéséért, s ennek jegyében 2013. tavaszi nyári hónapjaiban nemzetközi gyűjteményéből a budapesti Iparművészeti Múzeumban rendezett *Művészet az agyag kolostorából* címmel nagyszabású kiállítást, amelyen Csekovszky Árpád 1996-os *Lovas* című, mintázott samott kerámiaszobra szerepelt.) A legrangosabb és legnagyobb magyar iparművészeti gyűjtemény, a budapesti Iparművészeti Múzeum tizenhárom Csekovszky-kerámiát őriz. Ennek az együttesnek az a legfontosabb jellemzője, hogy az 1957-es korai munkáktól – *Szobor, Szobrocska* – az 1994-es *Pécs bevétele* című mozgalmas dombormű-kompozícióig mintegy vázlatosan átfogó áttekintést ad a művész munkásságáról: a még a tárgyformáláshoz kötődő, de már az önállóságot kereső 1950-es évek végén, majd az 1960-as években készült munkák (*Tál* 1959, *Kaspó* 1960, *Figura váza* 1961) mellett az életmű legjelentősebb műcsoportjaihoz kötődő alkotások is (*Emberek a kocsin* 1971, *Korpusz* 1993) megjelennek a budapesti gyűjteményben. Csekovszky Árpádot baranyai-pécsi kötődésén túl – a művész 1931-ben született a Baranya megyei Csikóstöttösön – a dél-dunántúli városhoz és tájegységhez fűzi az is, hogy 1970-ben dolgozott a siklói Nemzetközi Kerámia Szimpozionon, és rendszeresen visszatért műveivel a pécsi Országos Kerámia Biennáléra is, ahol 1975-ben elnyerte a seeregyszemle I. díját. Ezek a kapcsolatok is indokolják,

Csekovszky Árpád: *Lovak*, 1976.
(mázás kerámia, 43 cm)

hogy az ugyancsak jelentős kerámia-gyűjteménnyel rendelkező pécsi Janus Pannonius Múzeum tizenhét alkotását őrzi. A pécsi múzeumi Csekovszky-kollekció három 1960-as években alkotott munka (*Harcosok* 1960, *Nagy lovas* 1961, *Mesélő* 1968) mellett az 1970-es évek lovas- és kocsihajtó-kompozícióira koncentrál (pl. *Kocsihajtó csoport* 1970, *Lovas szekér* 1970, *Három lovas* 1970), de az ugyancsak jelentős műcsoportra utaló *Keresztvivők*-kompozíció (1975), és két elvont, geometrikus *Térkonstrukció* (1977, 1980) is jelen van az együttesben. Az átfogó nemzetközi kerámiaművészeti kontextust megteremtő kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió gyűjteménye – amely öt kontinens 44 országából (és a különböző magyar településekről) Kecskemétre érkezett csaknem ötszáz művész mintegy háromezer alkotását őrzi – három Csekovszky-művel büszkélkedhet: az 1969-ben alkotott *Lovassal*, az 1992-ben készített *Fekvő idol drapériával* című művel és az 1994-es *Sírbátétellel*. (A művész többször dolgozott Kecskeméten, az „agyag kolostorában”, 1992-ben és 1996-ban a Stúdió ösztöndíjasa is volt.)

A budapesti Csekovszky Gyűjtemény Kiállítóháza – amely a művész egykori, napjainkra kibővített műtermében berendezett állandó kiállítással, és számos

konferencia megrendezésével, valamint kiadványok közreadásával ápolja a művész emlékét s hívja fel a figyelmet munkásságának jelentőségére – a magyarországi közgyűjteményekben őrzött alkotásokat összegyűjtve rendkívül tanulságos kiállítást rendezett néhány évvel ezelőtt. A magyar múzeumi raktárakban rejtőzködő, csak ritkán bemutatott alkotásokat tárta közönség elé, s ezzel már önmagában is missziót teljesített. Mindezen túl ez a kiállítás megteremtette a konzekvenciák megvonásának lehetőségét is: arra a kérdésre keresett választ, hogy a közösséget, a kollektív emlékezetet szolgáló, a magyar művészet történetét dokumentáló múzeumi intézmények méltóképpen reprezentálják-e Csekovszky Árpád munkásságát, s a legfontosabb művek kerültek-e a közgyűjteményeibe? Erre a felvetésre az egyértelmű, határozott válasz megadása igencsak nehéz: természetesen szívesen látnánk még több, remekbe szabott Csekovszky-kompozícióit is múzeumaink kollektívában – és nemcsak a raktárak polcain, hanem élővé varázsolt, látogatókkal zsúfolt kiállítótermekben is –, de a rákosligeti Kiállítóház állandó gyűjteményével és az ezt szervesen kiegészítő, alkalmanként megrendezett időszaki kiállításokkal sem lehetünk elégedetlenek. Csekovszky Árpád keramikus-szobrász XX. században született alkotásai – mint múzeumokban őrzött műtárgyak – az időközben ránk köszöntött XXI. században is eleven mondanókat hordozva, komoly esztétikai értékeket reprezentálva, szellemi izgalmakat indukálva – a kerámia-ágazat XX. század utolsó harmadában lejátszódott fordulatait és változásait tükröztetve, s a plasztikai szölamok felerősödését tanúsítván – szólnak hozzánk.

Csekovszky Árpád: *Térplasztika, díszút*. 1978. (mázas pirogránit, 300 cm) Bp., XVII. ker., Fotók: Csekovszky Balázs